

اقدام پژوهی: چگونه توانستم دانش آموزان کلاس چهارم ابتدایی را به رعایت انضباط در کلاس ترغیب کنم

ساره خوش کام^۱، سارا خوش کام^۲

۱- کارشناسی ارشد، روانشناسی، اداره آموزش و پرورش شهرستان حاجی آباد

sarekhoshkam@gmail.com

۰۹۱۷۶۹۴۸۶۸۱

۲- کارشناسی، آموزش ابتدایی، اداره آموزش و پرورش شهرستان حاجی آباد

Khoshkam.sara7077@gmail.com

۰۹۹۱۹۳۴۷۳۱۲

چکیده:

هر رفتار انسان، از جمله محصل، هدف دارد یا هدف گردان است. دانش آموزان، عملی را بی هدف انجام نمی دهند بلکه می خواهند با آن عمل خود نیاز یا نیازهایی را ارضا کنند. بنابراین، باید هدف ها و نیازهای ایشان را شناخت و جدی گرفت. مثلاً اگر رفتار نامطلوبی از دانش آموزی سر بزند نباید تنها جلب توجه را علت آن رفتار بدانیم کاربرد اصول و تدابیری می تواند به ما کمک کند که از رخ دادن مشکلات رفتاری جلوگیری کنیم یا آن ها را به حداقل برسانیم. از جمله: از روز اول آغاز کلاس، مدیریت کامل را اعمال کنیم. باید روز اول به گروه تازه دانش آموزان خود بگوییم که مقررات ما در اداره کلاس کدام اند و از ایشان چه انتظارهایی داریم. محیط کلاس را از هر لحاظ حتی فضا و تجهیزات، سالم گردانیم. باید مطمئن باشیم که دانش آموزان ما در کلاس راحت اند. و در مدرسه احساس آرامش می کنند. فعالیت های یادگیری را طوری طراحی کنیم که برای همه دانش آموزان، معنادار باشند؛ و با رغبت ها و توانایی های ایشان سازگار باشند. برای این منظور ناگزیریم اصول رشد و تکامل، خصایص رشدی هر سن، محتوای درسی خاص هر کلاس و هر مقطع، و رغبت های ویژه دانش آموزان خود را دقیقاً بدانیم. برای همه دانش آموزان فرصت هایی فراهم آوریم که موفقیت را تجربه کنند. به تجربه دیده ایم که برخی از دانش آموزان به زودی نشان می دهند که پیشرفت درسی دارند در صورتی که برخی دیگر دیرتر خود را آشکار می کنند. با بعضی از دانش آموزان در دروس علمی و برخی در دروس اجتماعی پیشرفت نشان می دهند. در هر صورت، معلم باید تدابیر و راهبردهایی به کار ببرد که همه دانش آموزان، به شکلی، موفقیت را تجربه کنند.

واژگان کلیدی: دانش آموزان، کلاس چهارم، انضباط، رفتار

۱- مقدمه: (مقدمه، بیان مسئله، ضرورت، بیان اهداف، سوالات پژوهش، مبانی نظری، پیشینه پژوهش)

تعریف نظم و انضباط و بی انضباطی:

تعریف لغوی انضباط: استوار شدن، خوب نگه داشتن، نظم داشتن، مرتب بودن، آراستگی، نظم و تربیت (عمید، حسن، ۱۳۶۹، ص ۲۴۵)
تعریف لغوی نظم: آراستن، ترتیب دادن، به رشته کشیدن مروارید، مرادف ترتیب ۱۱ و نیز به معنی رشته مروارید و کلام موزون قافیه، خلاف نثر (عمید، حسن، ۱۳۶۹، ص ۱۲۱۳).

تعریف انضباط: از نظر معنای عبارتست از اعمال قواعد و مقرراتی که یادگیری را تسهیل می کند و اخلاق در کلاس را به حداقل کاهش می دهد (صفوی/۱۳۸۳).

لوفرانسو (۱۹۹۱) معتقد است انضباط بدان دسته از اعمال معلم اطلاق می شود که مانع سرزدن رفتارهای از دانش آموز است که فعالیت کلاسی را مختل یا تهدید به اخلاق می کند (صفوی به نقل از مانی، ۱۳۷۸).

تعریف انضباط از نظر عملیاتی عبارتست از انضباط نقطه اتکای تعلیم و تربیت است و بی انضباطی تعادل ارتباطی

بی انضباطی: هر نوع رفتاری که از ارزشها پذیرفته شده جامعه به دور است (با توجه به فرهنگ) و دارای تکرار و شدت و مداومت است و در زمانها و مکانها متعدد اتفاق می افتد و همچنین رفتاری است که با درماندگی و کاهش کارایی فرد همراه است (اصغری پور، حمید، ۱۳۸۰، کلیات ابتدایی و مشاوره، ص ۱۲۶)

بی انضباطی رفتاری است که از طرف تعدادی از دانش آموزان انجام می شود و مشکلاتی را برای فرد و معلم بوجود می آورد و معلم او در راه رسیدن به هدف که ارتقای تحصیلی دانش آموز است با مشکل روبرو می کند و مانع از پیشرفت کار تحصیلی می شود و رفتار آنان نامعقول و نامنظم است (ایزابل، کلاک، ص ۸۵-۸۰).

با وجود تعاریف بالا بی انضباطی را می توان اینگونه تعریف کرد : انجام دادن هر عمل یا رفتار پذیرفته نشده و نامعقول توسط دانش آموز که سازماندهی مدرسه و کلاس را مختل یا تهدید به اخلاص می کند و باعث کاهش کارایی معلم و دانش آموزان شده و معلم را در رسیدن به هدف اصلی خود باز می دارد.

یافته های علمی:

علل بی انضباطی دانش آموزان

بروز رفتارهایی از دانش آموزان که انضباط کلاس را مختل می کند تنها به معلم، کلاس درس مربوط نیست بلکه علل دیگری نیز نظیر عوامل آموزشی، خانوادگی، اجتماعی وجود دارند که به طور مستقیم یا غیر مستقیم زمینه را برای رفتارهای مخرب دانش آموزان فراهم می کنند. این عوامل را می توان به مواد زیر تقسیم بندی کرد:

الف: علل مربوط به دانش آموزان مانند :

۱. ناراحتی های جسمی، روحی و روانی

۲. نداشتن علاقه و انگیزه

۳. سردرگم بودن و بی توجهی به انتظارات معلم و کلاس

۴. نداشتن برنامه ی شخصی مطالعه

۵. کم خوابی و خستگی مفرط

۶. انجام ندادن تکالیف خود

۷. تغذیه نامناسب

۸. ناامیدی به آینده

۹. استقلال طلبی و مقابله با اقتدار معلم (صفوی)

دانش آموزان که مشکلات خاصی ایجاد می کنند در نظر فونتاناشامل دو دسته اند:

۱. شاگردان سرآمد: چون بهره ی هوشی بالایی دارند، سطح درس خیلی پایین تر از توانایی آنهاست پس به طور خلاصه خستگی و کسالت مشکلاتی پدید می آورند.

۲. کودک آسیب دیده شدید: به علت مشکلات بنیادین روانی که در آنها وجود دارند به نوعی ناسازگاری رسیده اند و رفتارهای نامطلوب را به وجود می آورند (فونتان ۱۹۸۷)

ب) علل مربوط به معلم

۱. فقدان آمادگی جسمی، روحی و روانی معلم

۲. نامناسب بودن وضعیت ظاهری معلم

۳. نا آگاهی از روش های جدید تدریس و استفاده از روش های سنتی

۴. بی علاقه ی به شغل معلمی

۵. ناتوانی در برقراری ارتباط مطلوب با دانش آموزان

۶. تبعیض گذاشتن بین دانش آموزان

۷. نا مناسب و نا رسا بودن صدای معلم
۸. نداشتن طرح درس
۹. بی توجهی به دانش آموزان
۱۰. فعال بودن معلم و منفعل بودن دانش آموزان
۱۱. استفاده نامناسب از تشویق و تنبیه
۱۲. بی حوصلگی و نداشتن صبر و سعه صدر
۱۳. بی نظمی معلم (دیر آمدن به کلاس و ترک کردن زود هنگام آن)
۱۴. تسلط نداشتن به موضوع مورد یادگیری
۱۵. بی توجهی به مسائل و مشکلات دانش آموزان
۱۶. مبهم بودن توقعات و انتظارات معلم
۱۷. بروز رفتارها و حرکات نامنظم در کلاس
۱۸. تحقیر و تمسخر دانش آموزان
۱۹. نداشتن روحیه‌ی انتقاد پذیری و خودداری از پاسخ‌گویی به سوالات دانش آموزان
۲۰. ناآگاهی از روش‌های اصلاح رفتار

۲۱. علاوه بر اینها شخصیت معلم نیز ممکن است نقش عمده‌ای در بی‌نظمی و یا برقراری نظم و انضباط کلاس داشته باشد، چنانچه برخی روانشناسان معتقدند در جایی که دانش آموزان معلم خود را از صمیم قلب دوست داشته باشند بی‌انضباطی وجود نخواهد داشت. (صفوی ۱۳۸۳)

ج) علل مربوط به کلاس درس:

محیط مدرسه را می‌توان از دو بعد فیزیکی و عاطفی مورد بررسی قرار داد. تأثیر محیط فیزیکی کلاس: وضعیت فیزیکی کلاس مانند، نظافت و پاکیزگی، برخورداری از نور و هوای مناسب، میز و صندلی راحت و کافی، تخته و وسایل سرمایشی و گرمایشی مناسب نقش انکارناپذیری در ایجاد نظم و انضباط کلاس دارند (همان). "مارلند" (۱۹۷۵) در اهمیت محیط فیزیکی کلاس می‌گوید: «تأثیر فیزیکی کلاس می‌تواند کمک یا مانعی در آموزش باشد و بخشی از هنر کلاس داری استفاده‌ی مناسب از فضای کلاس است» (صفوی، نقل از زمانی ۱۳۷۸).

در کلاس که وسایل سرمایشی یا گرمایشی مناسب وجود نداشته باشد، دانش آموزان به دلیل سرمای زیاد یا گرمای بیش از اندازه نمی‌توانند راحت بنشینند. از این رو مجبور می‌شوند دست به اعمالی بزنند که نظم کلاس را مختل کند. (صفوی ۱۳۸۳)

تأثیر محیط عاطفی کلاس :

علاوه بر عوامل فیزیکی کلاس، عوامل عاطفی مانند تعویض مکرر برنامه‌ی درسی، برخورد نامناسب دست اندرکاران ستادی مدرسه با دانش آموزان، یکنواخت بودن برنامه‌های صبحگاهی یا عصرگاهی مدرسه بی‌توجهی به خواسته‌ها و انتظارات معقول دانش آموزان و... را می‌توان نام برد که شرایط و موقعیت را برای بروز رفتارهای نامطلوب دانش آموزان فراهم می‌کند.

د) علل مربوط به خانواده:

صاحب نظران روانشناسی تربیتی یکی از مهمترین نهادهای موثر در تربیت و رفتار آدمی را خانواده می‌دانند؛ زیرا محیط خانواده اولین و با دوام‌ترین عامل در تکوین شخصیت کودکان و نوجوانان می‌باشد (صفوی ۱۳۸۳) عوامل متعدد می‌تواند در رفتار کودکان و نوجوانان تأثیر بگذارد (از جانب خانواده) که به موارد زیر اشاره می‌کنیم.

۱. فضای روانی و عاطفی :

منظور مجموعه روابط و تعاملات روانی و عاطفی است که بین اعضای خانواده وجود داشته باشد و بصورت مستقیم (آموزش‌های اخلاقی و...) یا غیر مستقیم (همانند سازی و تقلید و...) رفتار فرزندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

۲. شرایط ناسالم خانوادگی:

شامل مواردی مانند طرد کودک، تنبیه شدید، عدم توجه به نیازهای اساسی کودک، انتظار نابجا از کودک و... می باشد.

۳. فقدان والدین:

نبود هر یک از والدین، بویژه مادر چنانچه با کمبود ارضای نیازهای طبیعی و اساسی همراه شود اثرات ناگواری در شرایط اجتماعی کودک خواهد گذاشت.

۴. عدم ثبات قوانین و معیارهای اخلاقی:

چنانچه در محیط خانه اصول اخلاقی معینی حکم فرما نباشد یا اینکه اصول ثابت باشند و برای کودک تبیین نگردند در ایجاد مشکلات رفتاری کودک نقش خواهند داشت.

۵. ترتیب ولادت:

از دیدگاه آلفرد آدلر ترتیب ولادت در رفتارهای افراد نقش دارد آدلر معتقد است جایگاه ویژه فرزندان با تولد فرزند بعدی تهدید می شود و فرزند آخر نگران از دست دادن موقعیت خود نخواهد بود. (اصغری پور ۱۳۸۰) اختلافات خانوادگی و بی نظمی دار خانواده سبب تأثیر نامطلوب در رفتار فرد شده و زمینه ای لازم را برای بروز رفتارهای مخرب فراهم می آورد و به این ترتیب نظم و انضباط کلاس را به هم می زند. (صفوی)

ه) علل مربوط به روابط اجتماعی:

عوامل اجتماعی اغلب به طور مستقیم تأثیر شگرفی در رفتارهای دانش آموزان می گذارد (همان) از بین عوامل اجتماعی موثر در رفتارهای دانش آموزان به موارد زیر اشاره می کنیم:

۱. طبقه اجتماعی: شامل مواردی مانند میزان سواد والدین، فرهنگ حاکم بر خانواده و... که هر کدام به نوعی تأثیر می گذارد.

۲. گروه همسالان: مهمترین الگوی کودکان پس از والدین که تأثیر زیادی در رفتار کودکان می گذارد.

۳. عوامل اجتماعی دیگر: از قبیل تلوزیون که به عنوان الگوی رفتاری از عوامل مهم تعیین کننده در رفتار است. (اصغری پور ۱۳۸۰) و عوامل روانی:

از عوامل روانی موثر در اختلالات رفتاری می توان به موارد زیر اشاره نمود.

۱. تعارض: یعنی فرد در مقابل دو هدف قرار گرفته که قادر به انتخاب یکی نیست پس با انتخاب یکی در مقابل دیگری احساس محرومیت می کند و موجب پدیدار شدن فشار و ناراحتی می شود.

۲. ناکامی: منظور ناراحتی شدید از نرسیدن به یک هدف است. وقتی برای رسیدن به چیزی از لحاظ روانی برنامه ریزی می کنیم و به آن نرسیم دچار سرگردانی شده و موجب ناراحتی می شود.

۳. استرس: هنگامی که مجموعه ای از عوامل روانی درونی و بیرونی در ذهن فرد تبدیل به ساختار تهدید کننده یا آسیب روانی می شود موجب ایجاد فشار و ناراحتی روانی می شود. (اصغری پور ۱۳۸۰)

برخی از راههای از بین بردن یا کاهش عوامل بی نظمی

برای کاهش عوامل بی نظمی دانش آموزان باید میان خانه و مدرسه هماهنگی وجود داشته باشد. (صفوی ۱۳۸۳)

برای کاهش عوامل بی نظمی معلمان باید معلم آمادگی تغییر رفتارهای به عنوان واکنشی نسبت به حقایق آشکار شده توسط مشاهده را داشته باشد. (فونتانان ۱۹۸۷)

برای کاهش عوامل بی نظمی موثر از کلاس باید شرایط فیزیکی کلاس را بهتر کنیم و روابط بین کارکنان و دانش آموزان بهتر شود.

برای کاهش این عوامل در خانواده باید والدین فرزندان خود را به انضباط تشویق کرده و وظایف شان را در قبال فرزندان خود به خوبی اجرا کنند. (صفوی ۱۳۸۳)

مقوله پر خاشگری در مدارس

پر خاشگری نوع رفتاری است که از خشم و عصبانیت نشأت می گیرد و می توان آن به دو گروه تقسیم بندی کرد:

الف: پر خاشگری خصمانه

پرخاشگری خصمانه رفتاری است که به منظور صدمه و آزار رساندن به دیگری یا دیگران ابراز می شود؛ و هدف در آن صرفاً آزار رساندن است. مثلاً کودکی کودک دیگر را می زند و یا در مدارس دیده می شود که زنگ‌های تفریح، کودکان در حیاط مدرسه بعضاً به کتک کاری می پردازند.

ب: پرخاشگری وسیله ای

پرخاشگری وسیله ای رفتاری است که فرد به وسیله آن خواستار به دست آوردن هدفی دیگر است و ابداً قصد حمله به دیگران یا اذیت کردن آنها را ندارد. البته در این میان ممکن است لطمه ای نیز به کسی وارد شود. مثلاً کودکی بزهکار کیف‌خانمی را می رباید تا به این وسیله مورد تشویق و تأیید گروه همسالان قرار گیرد ممکن است پرخاشگری جنبه انتقام گیری نیز داشته باشد. یعنی کودکی که مورد اذیت و آزار قرار گرفته و نتوانسته خشم خود را ابراز کند، اکنون با پرخاشگری به کاهش اضطراب خود می پردازد. در این جا پرخاشگری وسیله ای است که کودک با توسل به آن می خواهد به هدف خود یعنی کاهش اضطراب دست یابد.

جهت پرخاشگری ممکن است به یکی از این دو صورت باشد:

الف) پرخاشگری درونی

ب) پرخاشگری بیرونی

چنانچه جهت پرخاشگری به طرف درون باشد، کودک خشم را به درون خود می افکند و دچار خشم فرو خورده می شود. پیامد چنین عملی می تواند افسردگی نیز باشد. کودکان افسرده در واقع از دست خودشان عصبانی هستند.

خشم درونی عصبانیت و نارضایتی از خود را به وجود می آورد.

خشم بیرونی؛ کودک ممکن است خشم خود را به صورت رفتارهایی از قبیل فریاد کشیدن، پا به زمین کوبیدن یا پرتاب کردن اشیاء بروز دهد.

علل پرخاشگری

۱- خشونت در قالب پرخاشگری فیزیکی یا لفظی ممکن است ناشی از ناکامی های اساسی باشد یا به دلیل وجود مدل های پرخاشگرانه در محیط زندگی (خانه یا مدرسه) کودک ایجاد شود .

۲- کودکان خشن معمولاً والدینی پرخاشگر دارند که روش های تربیتی آنها بیشتر مبتنی بر سخت گیری، خشونت و تنبیه بدنی است .

۳- عامل وراثت هم می تواند در رفتار خشن یک کودک نقش داشته باشد که بیشتر رفتاری اکتسابی و آموخته شده است. تحقیقات نشان می دهد که در اغلب مواقع، تربیت های کارآمد و قوی می تواند آثار وراثت را تحت پوشش خود قرار دهد .

۴- نوجوانی که پرتوقع و نازپرورده بار آمده است و انتظار دارد که همگان به خواست های او احترام بگذارند، هنگام برآورده نشدن انتظاراتش، عصبانی می شود و ، به خشونت و پرخاشگری متوسل می گردد .

۵- نابسامانی های خانواده می تواند از عوامل دیگر ایجاد خشونت در قالب پرخاشگری باشد. مانند غیبت های طولانی پدر یا مادر، درگیری و اختلاف، جدایی و متارکه و محیط های زندگی دور از تفاهم و مسالمت .

ارائه دلایل مشکل پرخاشگری:

۱: تفاوت های جنسیتی

پسرها پرخاشگرتر از دخترها هستند. این تفاوت در غالب فرهنگ ها و تقریباً در همه سنین و نیز در غالب حیوانات دیده می شود. پسرهابیش از دخترها پرخاشگری بدنی و لفظی دارند. از سال دوم زندگی این تفاوت ها آشکار می شود. براساس مطالعات مشاهده ای در مورد کودکان نوپای بین سنین ۱ تا ۲ سال تفاوت های جنسیتی از لحاظ تعداد پرخاشگری بعد از ۱۸ ماهگی ظاهر می شود و قبل از آن اثری از آن نیست. پسرها به خصوص وقتی که به آنان حمله می شود یا کسی مزاحم کارهایشان می شود تلافی می کنند.

۲: عوامل خانوادگی پرخاشگری

عوامل خانوادگی به عنوان یکسری از عوامل محیطی در بررسی عوامل تربیتی افراد موثر می باشند، چرا که خانواده به عنوان اولین محیط اجتماعی زندگی افراد بسیار حائز اهمیت می باشد و خیلی از چیزها را افراد در سالهای اولیه حیات اجتماعی خود در آن می آموزند. خانواده می تواند از جهات مختلف موجب بروز یا تشدید پرخاشگری شود

پیشینه ی تحقیق:

در تحقیق بر روی دانش آموزان یکی از روستا های شهرستان بجنورد مشخص شد موقعیتهای اجتماعی و اقتصادی ، سلامت بدنی و توانایی روحی، ثبات عاطفی می توانند در نظم و انضباط دانش آوزدر کلاس تأثیر فراوان داشته باشد. و سعی کنیم با درگیر کردن دانش آموزان با مسوولیت های گروه و کلاس از بی انضباطی دانش آموزان جلوگیری کنیم و آنها را به همکاری تعاون با گروه ترغیب نمود و از ایجاد حساسیت بین دو جنس جلوگیری نماییم. و نوعی خودکنترلی دانش آموزان بر اعمال خود داشته باشند.

-آقای حسین پیریایی در مقاله ای به بررسی اهمیت و ضرورت نظم و انضباط در کلاس روش تدریس مناسب راهها و فنون ایجاد نظم کلاس و یا مدیریت کلاس ویژگی های رفتاری و اخلاقی یک معلم و رابطه ی آن با ایجاد نظم کلاس پرداخته است. همچنین در این مقاله ضمن تبیین و توضیح موارد ذکر شده و ارائه ی راه حل های کاربردی بر مبنای تئوری های علم تعلیم و تربیت در رابطه با موضوع مقاله ، در پایان پیشنهادهایی نیز براساس موضوع مهم مدیریت کلاس که همه ی معلمان و استادان دانشگاه ها و مراکز آموزش عالی با آن درگیر می باشند ، ارائه کرده اند .

-در مجله رشد معلم اسفند ماه ۸۷ مقاله ای توسط خانم فاطمه بیانی تحت عنوان منابع قدرت معلم ارایه شده که در این مقاله به شیوه های برخورد با دانش اموزان شیوه های اداره کلاس و ضرورت توجه به نظم کلاس پرداخته شده است و نیز پیشنهادهایی برای برخورد با دانش آموزان خاطی بیان شده است.

در مجله ی پیوند خرداد ماه ۸۸ مقاله ای توسط دکتر اسماعیل سعدی پور وقدرت الله بیابان گرد تحت عنوان چگونه می توان بدون ایجاد مجادله و بحث نظم و انضباط را برقرار کرد؟ ارائه شده که در آن به شیوه های کنترل نظم و انضباط پرداخته است.

-همچنین در سایت آفتاب (WWW.aftab.ir) مقاله ای تحت عنوان یادگیری، محصول مدیریت کلاس به بررسی تغییرات عمیق در نظام آموزش و پرورش و تغییر درسیاست ها و برنامه ریزی های آموزشی، پرداخته و بسیاری از معلمان رادر رویارویی با مسایل ومشکلات آموزشی فاقد توانایی های لازم و اساسی دانسته و استفاده از روش های قدیم ومهارت های سنتی و انفرادی برای اداره ی کلاس راباعث کندی فرایند یاددهی - یادگیری و آسیب پذیری امر آموزش میدانند. لذا مدیریت کارآمد معلمان و ایجاد شرایط لازم برای تسهیل در امر یادگیری در کلاس درس که مطابق نیازها و ویژگی های فراگیران باشد، را لازمی جامعه ی امروزی و راه گشایی بسیاری از مشکلات نوجوانان بر می شمرد. و توصیه میکند به جای این که به دانش آموزان توصیه ی نظم و انضباط شود، باید به معلمان یادآوری گردد که در اداره ی کلاسشان از روش های نوین مدیریت کارآمد بهره جویند.

توصیف وضع موجود :

اینجانب ساره خوش کام با شماره پرسنلی ۹۴۰۴۵ ، آموزگار پایه چهارم ابتدایی ، مدت ۷ است که مشغول خدمت در نظام مقدس تعلیم و تربیت این مملکت می باشم . مدرک دانشگاهی من کارشناسی ارشد می باشد . در سال ۱۴۰۳ بعنوان آموزگار پایه چهارم در مدرسه داوودی فر واقع در شهرستان حاجی اباد استان هرمزگان دوران خدمت خود را می گذرانم

با شروع مدارس متوجه شدم دانش آموزان سال چهارم ابتدایی نظم کلاس را به هم می ریزند- سر و صدا می کنند- با هم صحبت می کنند- در یک جای ثابت نمی شینند ومدام جابه جا می شوند و با توجه به تذکرات پی در پی مدتی نظم کلاس برقرار می شود اما دوباره به همان وضع سابق بر می گردد وبعد از گفت و گو با معلمان دیگر ومدير مدرسه و مشاهده ی آن ها در وضعیت های مختلف مانند زنگ تفریح و پرسش از دانش آموزان پایه های دیگر و همچنین در طی گفت و گو با اولیای بعضی از دانش آموزان ، تصمیم گرفتم راهکار مناسبی را برای این مشکل پیدا کنم.

شواهد (۱) :

برای اینکه بتوانم درباره پرسشی که مطرح کرده بودم اطلاعات دقیق تری بدست آورم تصمیم گرفتم این موضوع را با همکاران صاحب نظر در این زمینه، در میان بگذارم. زمینه کار را فراهم کرده و در یک فرصت مناسب موضوع را با همکاران در میان گذاشتم همکاران عقاید و نظرات مختلفی داشتند. همچنین با دانش نیز گفت و گو کردم ونکات عمده ی حرف های همکاران و دانش اموزان را یادداشت کردم.

نظر خواهی از همکاران جهت کسب اطلاع از وضعیت رفتاری دانش آموزان درسالهای قبل ، آموزگار پایه سوم اظهار داشت که بیش تر دانش آموزان به غیر از ۲ یا ۳ نفر از آنها بدون اجازه صحبت می کردند واکثر صحبت هایشان نیز در خصوص درس ومدرسه نیست ، تعدادی از آن ها کتاب خود را جا گذاشته وسر کلاس حاضر نمی کردند ،حتی بعضی از آن ها کتاب و وسایل خود را در کلاس جا گذاشته گاهی اوقات تعدادی از آنها را به علت بی انضباطی به دفتر می فرستادم و یا جای بعضی از ان ها را عوض می کردم و در مجموع رفتارآن ها را مخل کلاس وآموزش می دیدم . معلم ورزش :دانش آموزان برای رفتن به حیاط و ورزش کردن بدون نظم از کلاس خارج می شوند و همدیگر را هل می دهند ،وسایل بازی را در انحصار خود قرار می دهند و اجازه نمی دهند دیگران از آن استفاده کنند توپ ها را در جای مخصوص وسایل ورزشی قرار نمی دهند. مشاهده وثبت دقیق رفتار دانش آموزان در موقعیت های مختلف از جمله زنگ تفریح و مراسم های صبحگاهی ودر کلاس درس: در مراسم صبحگاهی نظم وانضباط را رعایت نمی کنند و در صف مشخصی نمی ایستند وبا ایجاد سر و صدا ومزه پرانی مخل اجرای برنامه ها می شوند ودر کلاس تخمه می خورند بی اجازه با یکدیگر صحبت می کنند کتاب و وسایل خود را جا می گذارند و دقت وتوجه آن ها برای یادگیری کم است.

نظر خواهی از مدیر ومعاون مدرسه برای کسب اطلاع از وضعیت رفتاری دانش آموزان در خارج از ساعات درسی مدیر ومعاون:در گفت وگو با معاونت ومدير مدرسه نکاتی که بیان داشتند عبارت بود از :۱-عدم رعایت نظم وانضباط ۲-احترام قائل نشدن به دیگر دانش آموزان ۳-عجول بودن ۴-عدم رعایت انضباط شخصی(نپوشیدن لباس فرم مناسب مدرسه) گفت وگو با پایه های دیگر در مورد نوع برخورد دانش آموزان پایه ی چهارم پایه ی اول:در زنگ تفریح وارد کلاس آن ها می شوند و صندلی های آن ها را به هم می ریزند از گچ های کلاس ان ها استفاده می کنند. پایه ی دوم :آن ها نیز از طرز برخورد دانش آموزان پایه ی چهارم نا راضی بوده واز برخورد نا مناسبی که با انها دارند شکایت می کنند.

تجزیه و تحلیل اطلاعات(یافتن راه حل)

اهداف می توانند به وسیله روش ها تحت تاثیر قرار گیرند.(rozyck,۱۹۹۹) بنابراین اعمال روش های درست تدریس و سبک های مناسب مدیریت با توجه به شرایط کلاس ، امکانات آموزشگاه ، توانایی معلم و نوع کتاب و محتوای درسی ، متفاوت میباشد.بررسی های به عمل آمده نشان می دهند که اغلب دانش آموزانی که دچار بی نظمی قرار می گرفتند مورد باز خواست قرار می گرفتندبی انضباطی خود را پاسخی به بی انضباطی دانش آموزان دیگر یا غفلت معلمان و اولیا بیان می کردند. به هر حال با توجه به این که اکثر دانش آموزان پاسخ هایی مبنی بر علاقه به رعایت نظم واجرای قوانین با ثبات تر در مدرسه داده بودند ولی همچنان شاهد مواردی از بی نظمی وشلوغی در دانش آموزانم بودم.بنابر این باید به دنبال علتی برای توجیه این رفتار می گشتم تا بتوانم با شناسایی درست مشکل راه حل مناسب را اتخاذ کنم. دلایل بی انضباطی دانش آموزان:

- ۱- موقعیت نا مساعد آموزش(کوچکی کلاس)
 - ۲- به موقع اجرا نشدن عدالت ومقررات همگانی وتبعیض در ارائه ی پاداش وکیفر
 - ۳- غفلت از تقویت به موقع رفتار
 - ۴- روابط نا مناسب خانواده
- دربرسی پرسش نامه مربوط به دانش آموزان نتایج زیر حاصل شد . پرسشنامه درپیوست ضمیمه شده است.
- بیشتر بی انضباطی دانش آموزان به دوستان وهمسالان مربوط می شد
- و پس از آن بی علاقه گی دانش آموزان به درس علت مهم دیگر بی انضباطی دانش آموزان محسوب می شد
- سوالت دیگر پرسشنامه تقریباً در یک سطح از تاثیر قرار داشتند وعوامل فوق از علت های اصلی بی انضباطی دانش آموزان شناخته شدند.
- با توجه به درصد هایی که از اطلاعات پرسشنامه بدست می اید راههای زیر برای کاهش تنش وبرقراری نظم بیشتر در کلاسهای مختلط جهت کیفیت بخشی اداره کلاس وارتقای امر یادگیری پیشنهاد می گردد.

انتخاب راه حل و اعتبار بخشی

۱. رفتارهای بی نظم را مشخص و قوانین کلاس را مطرح کند و دانش آموزان ملزم به رعایت آن شوند (فونتانا ۱۹۸۷)
۲. بطور انفرادی با افراد نا منظم برخورد کرده دلایل بی نظمی را جویا شوند.
۳. دانش آموزان باید رفتار مطلوب و مورد نظر معلم را بشناسند.
۴. بی توجهی به رفتار نا منظم دانش آموزان باعث می شود تا وی احساس کند که معلم فردی نا کارآمد است.
۵. شرط لازم برای اجرای قوانین قابل درک و فهم بودن آن برای دانش آموزان است.
۶. آغاز کلاس با جذابیت و متعاقب آن دادن آزادی بیشتر به دانش آموز
۷. علاقه مند کردن دانش آموز به درس با یادگیری معنادار (کدیور ۱۳۷۹)
۸. خاموشی : برای اینکه رفتار نامطلوب دانش آموز ادامه نیابد می بایست شرایط طوری فراهم شود که برای انجام دادن آن رفتار نا مطلوب پاداشی در یافت نکند. (شعبانی ۱۳۷۱)
۹. اشباع : رفتار نامطلوب شاگرد به مدت طولانی تقویت می شود تا دانش آموز اشباع شود و احتمال تکرار آن کاهش یابد یعنی درست برعکس خاموشی و این روش بر خلاف تنبیه عوارض جانبی ندارد . (شعبانی ۱۳۷۱)
۱۰. تقویت رفتار مغایر : رفتاری را که مغایر با رفتار نامطلوب است تقویت می کنیم که خود از یک اصل روانشناسی ناشی می شود که انسان نمی تواند خود را همزمان روی دو رویداد مخصوصاً اگر مغایر باشد متمرکز کند. (اصغری پور ۱۳۸۰)
۱۱. محروم کردن : یعنی دانش آموز به خاطر رفتار نامطلوبی که انجام داده است از دریافت تقویتی محروم می شود برای مثال دانش آموز که به کلاس علاقه دارد به خاطر بی نظمی از کلاس اخراج می شود. (شعبانی ۱۳۷۱)
۱۲. جریمه کردن : یعنی کم کردن مقداری از عامل تقویت کنند به دلیل انجام رفتار نامطلوب برای مثال کسر چند نمره به دلیل شیطنت یا بی نظمی. (شعبانی ۱۳۷۱)
- مشاوره و مذاکره با دانش آموز نامنظم : معلم می تواند در برابر دانش آموز نامنظم از شیوه ی صحبت آرام استفاده کند که بر اساس شیوه های مشاوره ولفگانگ و گلیکمن می باشد ، در این روش معلم، مشاوره می کند چون دانش آموز در کلاس او بی نظمی کرده و معلم می داند در آن هنگام دانش آموز مشغول چه کاری است و آن شرایط را به خوبی می شناسد معلم در مشاوره می تواند از نظرات دانشمندان چون گلاسر، ردل و... استفاده کند . این دانشمندان تأکید کرده اند که در بازبینی بی انضباطی دانش آموز باید موقعیت فعلی وی در نظر گرفته شود در این هنگام معلم نباید از انتقاد زیاد استفاده کند چون باعث می شود دانش آموز حالت تدافعی به خود بگیرد و بهانه های بیشتری بترشد . معلم باید از طریق مذاکره ای صریح به دانش آموز بفهماند کارش تا چه اندازه زشت بوده است و بازنده ای اصلی نیز خود دانش آموز است و اگر این رفتار نامطلوب را ترک کند سود زیادی خواهد کرد . برای این کار معلم باید « از باب پرسش » طبق نظر گلاسر وارد شود برای مثال از شاگرد می پرسد «چرا به این کار (بی نظمی) پیشنهاد شدی » و به بهانه تراشی های وی توجه چندانی نمی کند در واقع معلم اعتقاد خودش را که رفتاری هر قدر هم غیر قابل قبول و نامطلوب باشد هدف دار است اعلام می کند این همان نکته ای است که گلاسر به آن تأکید دارد . (جی اسمیت، لا سلت)
۱۳. اصل تقویت منفی : برای اینکه دانش آموز را از انجام رفتار نامطلوبی باز داریم باید ترتیبی بدهیم که هر زمان رفتار او در جهت مطلوب تغییر کرد به موقعیتی که برای او ناخوشایند بوده است پایان می دهیم . در کاربرد این اصل پایان دادن باید به آسانی امکان داشته باشد زیرا در غیر این صورت دانش آموز فایده ای در تغییر دادن رفتار خود نمی بیند (اصغری پور، ۱۳۸۰)
- تنبیه : یعنی اضافه کردن یک محرک بیزار کننده به محیط پس از انجام رفتار نامطلوب.
- این روش معایبی دارد : ۱. باعث نابودی رفتار نمی شود و فقط آن را واپس می زند (همان) ۲. سبب ترس یا نگرانی شدید می شود. ۳. از توجه دانش آموزان به فرد تنبیه گر کاسته می شود و به دستورهای او عمل نمی کند. (اصغری پور، ۱۳۸۰)
- علی قائمی راههای زیر را برای نظم بخشیدن به کودکان توصیه می کند.
۱۴. آموزش ها: یعنی باید به کودک آموزش دهیم تا در دنیا ی جدید بدون سردرگمی زندگی کند . (علی قائمی)
۱۵. تذکرات: باید از انضباط برای کودک تعریف کرده و آن را لازمه ی موفقیت بدانیم

۱۶. تهیه مقررات : تهیه مقررات و تنظیم آن به کودکان یک کار اساسی است و باید قوانین منطقی در نظر بگیریم.
۱۷. جنبه الگویی : باید برای کودک الگو بوده و عامل و مجری نظم باشیم و اگر خود منظم نباشیم انتظار نظم از کودک بیهوده است.
۱۸. -تنظیم برنامه : باید سعی کنیم با برنامه‌ای به زندگی کودک نظم ببخشیم.
۱۹. نشان دادن آثار : کودک را باید از فواید نظم و زیادهای بی نظمی آگاه کنیم.
۲۰. سپردن مسئولیت : باید مسئولیت‌هایی در رابطه بانظم به کودک بسپاریم مثال:مسئولیت نظم کلاس
۲۱. زمینه سازی برای عادات: اگر بتوان رعایت نظم را بخشی از زندگی کودک کرد در آن صورت کودک به آن عادت خواهد کرد.
۲۲. یادآوری به صورت یک کلمه‌ای باشد: نوجوانان به حواس پرتی و نشنیدن خصوصاً غر زدن والدین خود شهرت دارند. گفتن یک کلمه مثلاً: آشغال‌ها، بسیار مؤثرتر از پنج دقیقه سخنرانی در مورد اهمیت مسئولیت‌پذیری یا تکرار کارهای روزمره‌ای که وقتی شما در سن او بودید انجام می‌دادید است. آنها پس از گفتن اولین کلمه بقیه را نشنیده می‌گیرند؛ بنابر این بهتر است این نکته را در نظر داشته باشید.
۲۳. برای موارد کم اهمیت به آنها اطمینان کنید و بگذارید رشد کنند: میل به قابل اعتماد بودن جزو طبیعت انسان است. بنابر این به نوجوانان نشان دهید که به آنها اطمینان دارید و این کار را با دادن فرصت‌هایی به آنها برای اثبات قابل اطمینان بودن آنها انجام دهید. اگر نوجوان شما در گذشته نشان داده که قابل اطمینان نیست؛ این شانس را مجدداً و با شروع از کارهای کوچک و بعد کارهای مهمتر به او بدهید.
۲۴. نظم ظاهری معلم همیشه خوب و قابل قبول باشد. کلام معلم باید جویده جویده نباشد و کامل ادا گردد .
۲۵. نصب تابلوی سخن معروف حضرت علی علیه السلام از وصیت نامه ایشان به امام حسن مجتبی علیه السلام (اوصیکم بتقوی الله و نظم امرکم) در معرض دید .
۲۶. ارائه ی داستان هایی از رعایت نظم و ترتیب در زندگی بزرگان برای دانش آموزان .
۲۷. گردش در طبیعت و بازگو کردن نظم در طبیعت. در اردو های مدرسه.
۲۸. در محیط زندگی در مورد بی نظمی ها و نقایص موجود چون ترافیک، آلودگی و عدم رعایت قوانین راهنمایی و رانندگی صحبت کنید وبخواهید برای رفع آن پیشنهاد دهند .
۲۹. تدارک برخی بازی ها برای ایجاد روحیه نظم بسیار موثر است. مثلاً تعدادی توپ کوچک شماره گذاری و به تک تک دانش آموزان داده و از آنها خواسته که این توپ ها را با خود به منزل ببرند و از آن مواظبت کنند بعد از یک هفته توپها را به مدرسه بازگردانند. سپس از بچه ها خواسته که تجربه های خود را بیان کنند و چه کار کنیم تا وسایلمان گم نشود .
۳۰. اجرای نمایش در مورد یک فردی که بطور مرتب وسایلس را جا می گذارد یا آنها را سر جای خودشان نمی گذارد و همیشه دنبال وسایل خود هست و سر در گم است .
۳۱. در هر هفته دوبار معلم بخواهد که هر کدام جامیز و نیمکت و کیف خود را مرتب کنند با این کار عملی روحیه ی نظم طلبی در بچه ها نو می شود.
۳۲. از بچه ها خواسته شود هر کدام معنی و مفهومی برای نظم و انضباط ارائه دهند و درباره ی تمامی نظرات بچه ها و تعاریف آنها به بحث و تبادل نظر پرداخته شود.
۳۳. از تقویت کننده های حافظه ای استفاده کنید مثلاً از علامت اختصاری استفاده کنند مثلاً (تیک) که به فرد یادآوری می کند که چه چیزهایی باید به مدرسه بیاورد (ت=تکالیف، ی=یادداشت والدین، ک= کتاب درسی) و یا استفاده از علائم و سمبل ها می تواند هشدار برای نظم باشد. مثلاً گذاشتن انگشت بر لب، به نشانه ی سکوت و یا این که زیر اطلاعات کلیدی خط کشیده شود.
۳۴. قوانین و مقررات در خانه و مدرسه با زبانی ساده و شیوا بیان شود و اطمینان حاصل شود که فرزندان با مقررات و وظایف خود آشنا هستند .
۳۵. ورزش بهترین فعالیت برای تربیت کودکان جهت ایجاد نظم می باشد زیرا در این سنین حرکات صفی، تغییر سمت ها، ستون ساختن ها، اجرای حرکات به نوبت، دو میدانی، والیبال و ... تاثیر به سزایی در ایجاد نظم دانش آموزان دارد .
۳۶. گاهی ایجاد محدودیت ها می تواند اقدامی برای نظم آموزی باشد مثلاً می توان کار کردن با کامپیوتر را برای مدت کوتاهی برایش ممنوع کرد .
۳۷. خط معلم و اولیا در نامه هایی که برای ارتباط با هم می نویسند و یاد داشت هایی که در دفتر یادداشت می گذارند ، خوب و منظم باشد .

۳۸. همیشه وعده ها و قرارها از سوی اولیا به موقع انجام شود .
۳۹. تدارک محلی برای نصب برنامه ها در مدرسه
۴۰. در صورت منظم بودن ، دانش آموز را تشویق گردد.
۴۱. عادت به یادداشت کردن تاریخ و برنامه ها مانند تاریخ امتحانات، پروژه ها و فعالیتها بر روی تقویم و نصب آن بر دیوار کلاس .
۴۲. دانش آموزانی را که در کنار یکدیگر نشسته اند و نظم کلاس را به هر طریقی به هم می زنند از هم جدا کنند .

اجرای راه حل و نظارت

با بررسی هایی که انجام شد و همفکری همکاران و به دلیل ضیق وقت تصمیم گرفتیم از ابزار هایی استفاده کنیم که بتوانیم در بعد وسیع تری رعایت نظم را به آنها گوشزد کنیم.

لذا تصمیم گرفتیم قبل از انجام تدریس حدود ۵ دقیقه به صورت مختصر و با کمک گرفتن از خود دانش آموزان و در مورد اهمیت دادن به نظم و نقش آن در پیشرفت وضعیت درسی صحبت کنیم. (پیشنهاد ۳۲)

همچنین به تعدادی از دانش آموزان مسئولیت اجرای نظم محول شد و همچنین در پایان ماه به تعدادی از دانش آموزان جوایزی جهت اجرای نظم بهتر در محیط خانه اجتماع و مدرسه اهدا شد که این کار تاثیر بسزایی در تشویق دانش آموزان دیگر داشت. (۲۰)

برای یاد آوری بیشتر به دانش آموزان برای انجام مسئولیت هایشان تابلویی بر دیوار نصب شد که بر روی آن تاریخ برنامه ها و فعالیت های مختلف و امتحانات ثبت می شد. (۴۱)

اجرای نمایش توسط خود دانش آموزان در کلاس در مورد یک فردی که بطور مرتب وسایلش را جا می گذارد یا آنها را سر جای خودشان نمی گذارد و همیشه دنبال وسایل خود هست و سر در گم است تاثیر فراوانی بر رفتار آنان داشت. (۳۰)

شواهد (۲) توصیف وضع مطلوب :

در این مرحله تمهیدات ایجاد شده در دانش آموزان را در مدرسه و منزل مورد بررسی قرار دادیم. دانش آموزان به جای در گیری های لفظی و دعوا مسائل مربوط به خود را از طریق گفت و گو با مراجعه به دفتر حل می کنند. اولیا دانش آموزان نیز از این تغییرات احساس رضایت داشتند. معلمان دیگر نیز اذعان داشتند که دانش آموزان به نحو چشمگیری از حالت بی انضباطی خارج شده سر وقت در کلاس حاضر شده تکالیف خود را به موقع انجام می دهند و بنا به نظر اکثر همکاران یادگیری نیز افزایش یافت .

مربی پرورشی نیز که همواره از بی انگیزگی دانش آموزان و عدم فعالیت آنها در مناسبات مختلف اظهار نارضایتی مینمود واز در گیریهای دو جنس مخالف در کلاس و اینکه محل کار یکدیگر هستند گله مند بودند از اینکه دانش آموزان طی دو ماه گذشته تفاوت های فاحش و قابل ملاحظه ای داشته اند بسیار خرسند بودند و اظهار نمودند دانش آموزان به مناسبت های مختلف بصورت خود جوش برنامه هایی را تدارک دیده اند و جالب برای ایشان این بود که هر دو گروه با همکاری هم این برنامه را مدیریت و برنامه ریزی کرده اند و همگی در اجرای این برنامه نقش داشته اند و با نظم کامل این برنامه ها را به انجام رساندند. در هر صورت از اینکه این موضوع را برای پژوهش در عمل انتخاب نمودم و برای حل مشکل خودم که مشکل سایر همکارانم نیز بود مفید واقع شدم خرسندم واز اینکه توانستم کار نسبتاً مفیدی در تربیت فرزندان کشورم انجام دهم خداوند را شاکر

نتیجه گیری و پیشنهادات :

اجرای طرح فوق برای برقراری نظم دانش آموزان مدرسه ی ابتدایی بسیار مفید بود زیرا با برنامه ریزی مطالعه و نظارت به اجرا در آمده توانستیم به دور از خشونت نظم پذیری را در آن ها تقویت کنیم. همچنین همکاران حاضر در این مدرسه سعی خود را جهت اجرای هر چه بهتر طرح به کار بستند. در پایان به معلمان پیشنهاد می شود رابطه دوستانه و مبتنی بر قانون با دانش آموزان بر قرار نمایند. مسلماً این راه حل می تواند باعث کسب موفقیت های چشمگیر در زمینه ی علمی آموزشی و تربیتی گردد.

منابع

- اصغری پور، حمید، ۱۳۸۰، کلیات ابتدایی و مشاوره، مشهد، نشر تمرین.
- ردولف دریکورس، ۱۳۸۷، ترجمه مینو واثقی و مریم وارش زاده، انضباط بدون اشک، تهران رشد.
- علیمردان، محمد علی، جلد اول، مجموعه قوانین و مقررات دوره ابتدایی تحصیلی.
- عمید، حسن، ۱۳۶۹، فرهنگ فارسی.
- فونتانا، دیوید ۱۹۸۷، کنترل کلاس، ترجمه ساده حمزه و مجید محمدی، ۱۳۷۵، تهران رشد.
- کلاک ماک لین ایزابل، ابتدایی مشاوره کودک در مدرسه ترجمه رضا شاپوریان، تهران امیر کبیر.